

per una autoritat com la de Verdaguer en la forma *nitons*. En les seves narracions juvenils, contant una excursió des de la seva Pna. de Vic cap a les veïnes Guillerries, pujant de Folgueroles cap a Vilanova de Sau: «--- trovam un gorch anomenat dels *Nitons*, que fa feresa d'aguaytar, --- lo torrent hi salta ---. Del gorch dels *Nitons* bé massa que me'n parlà un vell llenyatayre ---» (*Ined.* Casac. 146.6 i 6f.); en una altra narració (totes elles d'abans de 1860): «Déu nos guart que la tempesta 'ns assolís en aquexes fondelades del gorch dels *Nitons*. Una nit que jo m'ensopegava de passar-ho, sortiren aquexos, tots negres y banyuts y, pegant a fugir jo, me seguiren fins al Mas del Collet, ab bels tremolosos y feréstechs ---» (137.2f. i cf. n. 28). I encara en una altra, en què motivant-ho pel fred que sentia la seva mare, no havent-se pogut proveir de combustible, ell sortí bo i criatura a fer llenya al bosc, conta també (potser amb una mica d'artifici literari, fundat en impressions oníriques i malvestats d'una nit tempestuosa, amb els bruels del vent desfermat): «lo saltant d'aygua --- la fressa que feya al estimbar-se en aquell abisme --- terratrèmols --- entre 'ls que m'afigurava sentir los bels dels *nitons* [cau desmaiat] ---; de prompte --- un llumenet --- se m'apareix --- llessa un gran alarít al trobar-me y --- se'm emporta cap avall --- aquella fantasma --- *ib.* 140.13: la fantasma era la seva mare que havia anat a salvar-lo quan havia caigut, i romania mig estabornit.

El *lloc és real*.¹ Casac. explica en les notes: «els meus informadors de Folgueroles anomenen --- *gorg de Llitons* i no coneixen *Nitons* ni el sing. que Verdaguer li dona: és clar que avui la gent incrèdula ja no transmet aquestes creences o, si encara les té, se les calla davant els forasters (sovint burletes), i és clar que la forma *Llitons* resulta d'una dissimilació de la verdagueriana (com l'acomplerta des de molt abans pel fr. *lutin*). I explica també que és el torrent [que jo mateix he remuntat més d'un cop en excursions solitàries] que puja de Folgueroles cap a Collsameda i Vilanova, i que sota un vell pont s'hi veu el *Gorg dels Llitons*. Ben prop al Nord de Folgueroles hi ha St. Julià de Vilatorra, immediat al dit Torrent que baixa de Collsameda, i allí és tradicional la ballada carnavalesca acompanyant la cançó del *Nyetos*, personatges que fan ganyotes i gestos humorístics, descrits uns i altra per Pujol i Amades en el *Dicc. Dansa*, 1936, 1, 348.

És evident que en tot això tenim la forma catalana descendent de NEPTŪNUS que sobrevisqué a la fi del paganisme, com a nom d'un sollet màlic, implantant en superfícies d'aigua (cf. *JANA* < DIANA, *pèlec* 'gorg' PELÀGOS). La resta ja ho explica bé Gulsoy en el nostre article *NITOLS*. Però no coneix la forma *nitons* certament més etimològica, i de la qual ha de derivar *nitos*, *nyetos* i *nitols*, creats com pseudo-primitius del suposat diminutiu en *-ons*. Això condueix, però, a negar el supòsit d'un manlleu del mot al francès: són supervivències paral·leles. En una llengua on han perdurat DIANA i DIANISKO- > *Janesca* etc., no hem de creure que vàgim manllevar aquest mot del francès. No cal dir que la Filologia francesa compta amb més materials

antics sobre aquest capítol semàntic. En la *ny* de les variants *nyetos* i *nyitols* pot haver col·laborat la influència de derivats de *llet*, com *lletons* 'animals acabats de desmamar' (cf. els b e l s que segons la creença verdagueriana llancen els nitons perseguïdors).

¹ Crec que no únic. Tenia una reminiscència (que es podrà verificar si acàs en els materials que guardo recollits de St. Martí de Sobremunt i St. Boi de Lluçanès, *OnCat.*, que ara no lleu de verificar) que hi ha un o uns altres gorgs de nom o llegenda semblant, en el fondo llit del riu Sorreigs, que baixa a desaiugar al Gurri per la gran afrau entre Sobremunt i St. Boi. Que hi ha els gorgs i crec la llegenda, n'estic segur, que s'hi doni el nom *nitó* o semblant, no n'estic gens segur.

NIVELL. De la variant etimològica *livell*, dissimilada en *6ibé8* és derivat *agibellar*, que hem assenyalat només com a tortosina, i amb el sentit 'restablir l'amistat entre dues persones' (v, 937b5). Verdaguer va usar-la, però duta cap a altre matis anàleg amb aplicació més material 'arranjar, conjuminar, engiponar', parlant de la seva obra *La llegenda de Montserrat*, i de la tramesa que en feia al Nunci papal Bianchi, diu al seu amic, aviat traïdor, el poetastre Collell: «La dedicatòria no la sé *agibellar*, y valdrà més que la hi poses tu, tan senzilla o tan historiada com vulgas», carta de 1880 (la dedicatòria quedà en sis versos, que més aviat semblen estil de Verdaguer que del murri del canonge, que sovint li tornava els originals sense tocar-hi res, fugint de fam i de feina) *Epist.* III, 40, cf. n. 15.

NORAI. Com diem (v, 960a1), no es troba en cast. fins a 1831, ni res d'això en francès, llevat d'una dada d'*auray* citada per Littré en el seu *Supl.*, vol. v, p. 357:¹ pràcticament res no estant confirmada per cap altra font, ni en el gran repertori de Jal, ni en el treball de Colon (*RLiR* xxvi, 170-83) ni en una nota que hi dedica Tovar (*BRAE* lxxiv, 1984, 132). Per tant cap dada ferma que obligui a posar en dubte l'origen català a què ens inclinem Gulsoy i jo (*DECH* IV, 237-8) ni l'etim. probable pre-romana i en relació amb el logud. *nuraghe* 'claper de rocs prehistòrics'. És versemblant que es tracti d'una supervivència a les Illes i a les nostres costes de Llevant d'un *NŪRAGE proto-mediterrani.

¹ «Nom donné dans les ports aux points d'appui tels que boi, ou canons enfoncés en terre, auxquels les naviers sont attachés par des cordages.» No indica font ni autoritat: comunicació privada que Littré va rebre i publica en les addicions d'última hora al seu *Supl.* datat el 1877.

NUNCI. *Anunciar* que només assenyalàvem en Reixac (s. xiv) i en Lacav., ja fou usat per Lull, quan parla de l'Àngel que *anuncia* la divina concepció a la Mare de Déu, *Benedicta Tu* 352 i *Li. de Sta. Ma.* 147.